

Sanal “Para” Gündemi: Bitcoin Ve Gelecek

Finans ile üretim, finansal ile reel arasındaki bağlantıyı kurgulamakta güçlük çeken çevreler tarafından Bitcoin, Endüstri 4,0'ın, dijitalleşmenin ve gelecek finansal ilişkilerin habercisi olarak değerlendiriliyor. Son zamanlarda daha da fazla gündeme gelmeye başladı. Hızla artan değeri daha hızlı olarak düştü ve Bitcoin alışverişi bazı borsalarda durduruldu. Esas itibarıyla 19ncü yüzyıl İskoçya'sında uygulanan ve egemenden bağımsız olarak her bankanın kendi parasını bastığı “serbest bankacılık” temelli paraya benziyor, dijital ortamda yaratılan kripto paralar.

Bitcoin, kişiler ve kurumlar arasında gerçekleşen alış-veriş aracılık eden, belli bir fiziksel varlığa dayanmayan, devlet denetimi dışında gerçekleşen ve internet üzerinden üretilen kripto-paralardan biridir. 2000'lerin başından itibaren değişim aracı olarak çıkmış, daha yakın zamanda ise yatırım aracı olarak kullanılmaya başlanmıştır. “Ether” ismi verilen Bitcoin'e benzer para birimi ise sayıları yüze ulaşmış olan kripto-para birimleri arasında en önemli ikinci para sistemi haline gelmiştir. Haziran 2017 itibarıyla piyasada dolaşımda olan toplam Bitcoin'lerin değeri 39 milyar dolara ulaşmıştır. Yukarıdaki tablo, 15 Eylül 2017 itibarı ile kripto-para birimlerinin Amerikan doları türünden parite değerlerini göstermektedir.

Günümüzde önemi ve miktarı artan Bitcoin türü sanal para türlerinin gelecekte hayatımıza bir şekilde daha fazla girmesi kaçınılmaz görünüyor. Dijital teknolojinin ulaşmış olduğu düzeyin mümkün kıldığı bu para birimi sağladığı şık getirilerin devam etmesi halinde ilgi görmeye devam edecek. Bir yönüyle Bitcoin'in değeri ekonomideki kaçakların büyüklüğü ile de bağlantılı. Bitcoin ile yapılan finansal işlemleri veya basit para transferlerini gerçekleştirmek için tarafların kendilerini ifşa etmeleri veya bir finansal kuruma tanıtması gerekmiyor. Yani sanal para “iz” bırakmıyor. Merkezi bir sistem olmadığı için itiraz, geri dönme ve iptaller olmuyor.

Bir kişinin Bitcoin cüzdan adresinden başka bir cüzdan adresine, Bitcoin göndermek saniyeler içinde gerçekleşiyor. Sanal para teknolojisi Özel – Kamu Anahtar Zinciri (Private-Public Key Chain) denen kriptografi'ye dayandığı ve kimse işlem sırasında içindeki öz-varlığı (değeri) geriye döndürüp kıramadıkları için kripto-güvenli olarak kabul ediliyor. Bitcoin sahibi olmak veya birine Bitcoin gönderip - almak ya da sanal parayı kabul eden dijital üye işyerlerinde / kurumlarda kullanmak için Bitcoin yazılımını bilgisayara indirmek gerekiyor. Bu hizmeti dijital cüzdan şeklinde sunan şirketlerden almak mümkündür. Ayrıca satış yapan diğer para birimlerine çevirebildiğiniz aracı kurumlardan alım satım (cash-in ve cash-out) yapılabilir.

Sanal para, üretimi belli bir maliyetle yapılan madeni ve kâğıt paralardan farklı olarak herhangi bir maliyetle üretilmiyor. Tamamen dijital ortamda oluşuyor. Gelecekte Bitcoin benzeri kripto para türlerinin yaygınlaşması beklentisi Merkez Bankalarını bugünden hazır olmaya teşvik ediyor. Devletlerin, bu sanal ve kripto sanal paralar için kapsayıcı ve düzenleyici güvenilir bir alt yapı hizmeti geliştirmeleri halinde her ülkenin kendi dijital parasını hizmete sokacağını bekleyebiliriz.

Bitcoin, blockchain altyapısı kullanan yüzden fazla para biriminden biri. Fakat bunlardan sadece on kadarı aktif olarak borsada işlem görüyor. Bu para birimini diğer blockchain kullanan para birimlerinden ayıran en önemli unsur piyasadaki işlem hacmi. Blockchain ise en kısa ifadesiyle şifrelenmiş işlem takibi sağlayan ve verileri dağıtma üzerine kurulu bir veri tabanı. Her bir bilginin bloklar halinde, gelişmiş şifreleme algoritmalarıyla, birbirine bağlanarak kaydedildiği bu dağınık veri tabanı, bir merkeze bağlı olmaksızın işlem yapabilme imkânı sağlıyor.

Örnek vermek gerekirse iki banka birbirleriyle yaptığı işlemleri sadece kendi sistemlerine kopya sayısı fark etmeksizin kayıt ederken, Blockchain sisteminde bu kayıtlar şifreli olarak sisteme katılan tüm bilgisayarlara dağıtılıyor ve yeni bir işlem emri geldiğinde hızlı bir doğrulama süreci ile çözüm sağlanıyor. Bu şekilde bir doğrulama hem işlem maliyetlerini düşürmekte hem de bağımsız ve güvenli bir kayıt sistemi sağlamaktadır. Blockchain, teknoloji ve tüm sektörleri internet gibi yeni döneme taşıyacağı için içerikten, telif haklarına, 2. el satışları için noter hizmeti, sağlık, taşımacılık, tarım ve finansa kadar tüm sektörleri etkiliyor.

Bitcoin, işlemlerinin anonimliği ve dijital yedeklenmesinin tek merkeze bağlı olmadan, iletişim ağındakilerin çoğunluk onayı üzerinden yapılmasının pek çok alışkanlığı da değiştireceği beklentisini arttırmaktadır. Bu haliyle ekonomik demokratikleşmeye katkı yapacağı düşünülen Bitcoin'in arkasında herhangi bir öz varlık olmaması belli bir risk faktörü de içeriyor. Pek çok ülke ikame etkisi yarattığı için fiziki para kontrolünü zayıflattığı, dolayısı ile enflasyon, para basma ve ticareti etkilediği için Bitcoin'i istemiyor. Öte yandan, İsveç, Danimarka ve Estonya devlet kripto-paralarını çıkarmayı hedefliyor. Böylece, mevcut fiziksel paraya endekslenen paranın sanal halinin de kontrolünün kolaylaşacağını düşünüyorlar. IMF ise tüm rezerv paraların belli bir oranda bir sepette bağlı olduğu bir kripto-para çıkarmak üzerine çalışıyor. Bu bağlamda Türkiye'nin de kendi para birimine bağlı, Merkez Bankası'nın kontrolünde bir devlet sanal para üretmesi giderek gerekiyor. Böylece dünyadaki diğer Bitcoin ve türevleri ile değiştirilebilir bir sanal para üzerinden, onun getirdiği kolaylıklardan yararlanılabilir.

Şu aşamada, kripto-para birimleri ikinci piyasalarda sağladıkları yüksek arbitraj kârları ile daha da yaygınlaştılar. Bitcoin gibi sanal paraya yatırım yapanlar, özellikle 2008 krizinden sonra, merkezi otoritenin neden olduğu kur dalgalanmaları türünden riskleri bertaraf ettiklerini düşünüyorlar ama sanal para daha çok yeni olduğundan, kendisini güven ve parasal sistemde temsil edilebilirlik durumları açısından da kanıtlama derdinde.

2017'nin ilk yarısı itibarıyla yaklaşık üç yüz bin tüccarın Bitcoin ile işlem yaptığı düşünülen Japonya, "Bankacılık Yasalarında" gerekli düzenlemeyi yaparak, 07 Nisan 2017'de Bitcoin'i tanıyan ilk devlet oldu. Avustralya, Finlandiya, Danimarka gibi ülkelerde de resmi makamlar Bitcoin'e ılımlı olarak bakmaktadır. Öte yandan, Çin Halk Cumhuriyeti'nin, 15 Eylül 2017'de kripto para birimlerinin aracılığını yapan şirketleri kapatacağını açıklaması, Bitcoin'in değerinde önemli bir gerilemeye yol açmıştır. Çin'in yasaklamasının ana nedeni, bu sistemin ülkeden para kaçırma yöntemi olarak kullanılıp, para aklama ve yasadışı ekonomik faaliyetleri destekleyerek para idaresinin kontrolünü

elden kaçırmadır. Bundan ayrı olarak Çin Bitcoin'i yasaklayarak elinde tuttuğu üç trilyon dolarlık ABD Tahvilinin kripto-paralar üzerinden erimesine karşı önlem aldığını düşünmektedir.

Sanal paraların ekonomiye etkisinin "Gayri-menkul Borsası Komisyonu" ve parlamentonun görevlendirdiği senatörlerin incelediği ABD'de ise Bitcoin ile işlem yapılması kabul ediliyor. Ancak, FED yeni para biriminin finansal sistem üzerine etkilerinin izlenmesi gerektiğini vurguluyor ve böylece Çin kadar sert bir önlem almasa da sanal para biriminin yaygınlaşmasını destekler bir görünüm sergiliyor. Rusya ise kripto-paranın ABD dolarını uluslararası rezerv para olarak tehdit ettiği için Ethereum üzerinde kendi çalışmalarını yapıyor ve destekliyor.

Kural tanımazlığın vermiş olduğu özgürlük hissi ile kurumlar ve işletmeler kendilerini daha özgür olduklarını hissediyor olması sanal paranın ekonomik demokratikleşmeyi arttırdığı izlenimini de sağlıyor. Ayrıca fazla değer kazanması yatırımcısına para kazandırması sanal parayı popüler hale getiriyor. Popülerliğini para kazanma hırısından alan Bitcoin gibi paraların daha da yaygınlaşması artık belli bir yasal çerçeve içine çekilmeli. Sanal para dünyasında oyunun kuralları belirlenmeli. Bu gerçekleşirse sanal para Amerikan Doları ile Avronun küresel hegemonyasını kırabilir en azından hegemonyalarını ciddi olarak tehdit edebilir. Gidişat şu anda kripto paraların yaygınlaşacağını gösteriyor ama milli paralarına sahip olan egemen devletlerin ve Merkez Bankalarının daha ne kadar düzenleme dışı bu paralara izin vereceği hâlâ muğlak.

Birçok işletmenin ödeme aracı olarak kullanmayı tercih ettikleri Bitcoin'in çekiciliği onun miktarını denetleyen parasal bir otoritenin ve maliyetinin olmamasından geliyor. Mevcut sistemde sorgulamaya imkân verecek şekilde kayıt altına alınan elektronik fon transferleri, denetlemeye açık olmalarından ayrı komisyon ve hizmet bedeli masraflarını da yüklemektedir işletmelere. Para transferlerinin gerçekleştirilmesi için, gönderme işleminin mutlaka finans sistemine kayıtlı olarak yapılması gerekmektedir. Denetlenmesi güç Bitcoin, ek masrafı olmaması nedeniyle de bu tür ödeme araçlarının karşısında çekici durmaktadır.

Yatırım aracı olarak kârlı görünüyor. Sanal para borsası denen tezgâh altı piyasada alıcılar ve satıcılar üç ay içinde üç bin dolardan, beş bin dolara çıkan Bitcoin'i karlı bir yatırım aracı olarak görüyorlar. Günümüzde ülke yönetimlerine bağlı kalmadan finansal hareket alanı bulan dijital para birimlerinin bu yönüyle ekonomik özgürlük açısından avantajları varken aynı sebepten dolayı bir güven sorunu da taşıyor. Şu anda bu para biriminin yatırım aracı olarak kullananların bilmesi gereken en önemli unsur volatilitesi yüksek olduğudur. Bu bilgiler dâhilinde yatırım aracı olarak kullanıp kullanmamak yatırımcı tercihlerine bağlı kalmaktadır.

Bitcoin'in yatırım aracı olarak kullanılması şimdilik riskli, çünkü altyapısı ve dünyada henüz denetlenebilirliği yok. Belli kurallara bağlı olmaması güvenilirliğini sarsıyor. Bir bilgisayara bağlı bir algoritmik model üzerinden ödeme ağı gerçekleşmesi ve değer kazanması, bir yere bağlı olmaması, risk unsurunu arttırıyor. Her devletin kendi ülkesindeki sanal para için ek önlemler alarak tüm dünyada ortak bir kural oluşturmaya çalışması kripto-para dünyasının bugünkü en önemli gündemidir.